

**[307] Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite og finanskomiteen
Fellesmøte tirsdag den 14. desember 1971 kl. 15.00.**

Møtet ble ledet av formannen i den utvidede utenrikskomite, H e l g e
S e i p .

Fra den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite møtte: P. Borten, K.M. Fredheim, Annemarie Lorentzen (for K. Frydenlund), Leif Granli (forfall), Gunnar Berge (for Guttorm Hansen) forfall, Lars Korvald, Otto Lyng, Margith Munkebye, Oftedal, Sverre Nybø (for Erling Petersen), Helge Seip, Kåre Willoch, Bernt Ingvaldsen, G.A. Larsen, Magnus Andersen, Austrheim, Harry Hansen (for I. Bakken), K.J. Brommeland, Garbo, Aase Lionæs, Sonja Ludvigsen, Stray, Thyness, Ulveseth (forfall), J.A. Vikan.

Fra finanskomiteen møtte: Lars Platou, Arvid Johanson, Ranheim, Erland Steenberg, Vattekar, Bjarne Mørk Eidem, J. Støa, Thor Gystad, Anders Aune, Egil Aarvik.

Av Regjeringens medlemmer var til stede: Statsminister Trygve Bratteli, utenriksminister Cappelen, statsrådene Kleppe, Handelsdepartementet og Christiansen, Finansdepartementet, samt Treholt, Landbruksdepartementet.

Følgende embetsmenn ble gitt adgang til møtet:

Fra Utenriksdepartementet: Underdirektør Holland, byråsjef Ølberg.

Fra Finansdepartementet: ekspedisjonssjef Øien.

Fra Handelsdepartementet: statssekretær Ribu.

Fra Fiskeridepartementet: statssekretær Olsen, direktør Bjørge.

D a g s o r d e n :

Statsråd Kleppe redegjør for den internasjonale valutasituasjon.

Formannen: Første del av dette møtet er et fellesmøte mellom den utvidede utenrikskomite og Stortingets finanskomite. Når vi kommer til annen del, ber jeg om at medlemmene av den utvidede utenrikskomite blir igjen. Jeg gir først ordet til statsråd Kleppe til en redegjørelse om valutasituasjonen.

Statsråd Kleppe: Når jeg har bedt om å få gi denne redegjørelse for de to komiteene, er det delvis fordi det har funnet sted en utvikling på valutaområdet siden vi la fram St.meld. nr. 12 som nå er til behandling i Stortinget. Men det er også fordi at utviklingen kan bli slik, selv om det er delte meninger om sannsynligheten av det, at vi må treffe tiltak etter at Stortinget har gått fra hverandre og før det kommer sammen igjen etter nyttår. Siden man vil gå fram etter den praksis man [308] har på dette området når det gjelder valutakursene, vil man i tilfelle få en meget knapp tid. Jeg synes det er riktig at Stortingets organer på denne måten får en bakgrunnsorientering om denne situasjonen skulle oppstå.

Jeg skal ikke bruke den knappe tid til å beskrive hele bakgrunnen for den valutasituasjon som vi har hatt i høst. Den er beskrevet i St.meld. nr. 12, og jeg viser der særlig til avsnitt 2 om valutasituasjonen og aktuelle valutaspørsmål. Når det gjelder valutakursene, lå den norske krone på det tidspunkt stortingsmeldingen ble avgitt, 22. oktober, 4,2 pst. over de offisielle pariteter ved utgangen av april. Når vi bruker dette datum, er det for å slippe å ta med i betraktningen de paritetsendringer som fant sted for sveitserfranc og østerrikske schilling's vedkommende i mai måned. Beregnet på samme måte lå kronen 9. desember – siste dato vi har full oversikt over for alle valutaer – 5,5 pst. over dette nivå. Vi har altså i den seneste tid fått en bevegelse oppover for kronen, beregnet i forhold til dollar. Vi har fått en internasjonal bevegelse nedover for dollaren. Det har vært av sterk virkning for den svenske krone. Den lå som kjent i den første tiden etter august-tiltakene noe under den norske krone, beregnet i forhold til nivået før tiltakene. I dag ligger den noe over den norske krone – helst nøyaktig pr. 9. desember, 5,7 pst. over nivået i april måned.

Når det gjelder enkelte andre valuter, ligger tyske mark, sveitserfranc og japanske yen nå ca. 12 pst. over pariteten i slutten av april. Gruppen som består av hollandske gylden, belgiske franc og østerrikske schilling, ligger 9-10 pst. over dette nivå. Pund lå 9. desember 4,7 pst. over aprilpariteten, og danske kroner lå 4,4 pst. over – altså litt under den svenske og norske krone. Men det interessante er at man fikk en klar oppjustering av pundet i begynnelsen av desember måned. Nå har vi når det gjelder en rekke av valutaene, tydeligvis hatt intervensjon fra sentralbankene for at kursutleggene ikke skulle bli enda større i forhold til dollaren. Det har vært visse spekulasjonsbølger som man har forsøkt å dempe noe. Det har gjeldt franske franc, hvor man har to kurser, en såkalt kommersiell kurs, som er praktisk talt uendret i forhold til pariteten, og en for kapitalbevegelser som heller ikke har beveget seg mye. Frankrike har gjennomført en rigorøs regulering, så dette er ikke på noen måte uttrykk for markedsverdien for franske franc. Ellers er det flere banker som har intervenert i markedet, til og med Bundesbank i Tyskland har gjort det. Man vet lite om dette, for offisielt skal man ikke intervenere. Det er et av amerikanernes ønskemål at man skal finne en markedstilpasning, som det heter, for dollar. Men det er så mange tilfeldige spekulasjoner som gjør seg gjeldende at det har – sett fra sentralbankenes synsvinkel – vært riktig å holde disse tilfeldige bevegelser innenfor et rimelig svingingsrom.

Det har funnet sted en ganske omfattende virksomhet med sikte på å finne en løsning på de problemer som ble skapt ved de amerikanske tiltakene i midten av august. Som kjent var dette et hovedemne på møtet i Det internasjonale valutafond i slutten av september. Men dette fondet har ikke spilt noen fremtredende rolle i det videre arbeid. Den såkalte 10-landsgruppen inntar her en helt sentral stilling, og det er ved enighet mellom disse 10 viktigste vestlige land en må vente en løsning. [309] Innenfor gruppen har de land som tilhører Det europeiske fellesskap, forsøkt å oppnå en felles holdning. Men det har støtt på betydelige vanskeligheter, særlig på grunn av at Tyskland og Frankrike har forskjellig oppfatning av disse spørsmål. Som kjent sluttet møtet mellom De seks' finansministre for en tid siden med en

henstilling om at amerikanerne som et ledd i en pakkelsning burde gå med på en heving av gullprisen, dvs. en endring av dollarens paritet, noe som amerikanerne fra begynnelsen har avvist som politisk umulig. De hovedproblemer som man står overfor, innskrenker seg ikke bare til spørsmålet om å finne tilbake til et system med fastlagte valutakurser – altså erstatte den nåværende flytende – med nye pariteter. Til komplekset knytter det seg også en rekke handelspolitiske og pengepolitiske spørsmål som vel bare kan finne sin løsning på noe lengre sikt.

Utgangspunktet for amerikanerne var de voksende underskudd på deres betalingsbalanse. Amerikanerne mente at de måtte ha en meget stor omsvingning her for at de kunne gå med på en løsning som omfattet avskaffelse av de tiltak de hadde satt i verk, spesielt importavgiften. 10-landsgruppen er som kjent en gruppe som behandler pengepolitiske spørsmål, og den kan formelt ikke befatte seg med handelspolitiske spørsmål. En av vanskelighetene med arbeidet i høst har vært at en har behandlet disse problemene i forskjellige organer. På 10-landsgruppens møte i Roma den 30. november og 1. desember ble også spørsmålet om handelspolitiske innrømmelser reist fra amerikansk side. På det tidspunkt avviste man fra EEC's side å drøfte handelspolitikk i dette forum og henviste til andre fora som var kompetente til å behandle handelspolitikk. Men man påtok seg en forpliktelse som førte til at amerikanerne presenterte en lang rekke krav overfor EEC. Det skjedde i uken før siste ministerråd. Jeg bør kanskje gjøre oppmerksom på at det ministerrådsmøte som Det europeiske fellesskap hadde 11. og 12. befattet seg i like høy grad med de handelspolitiske forhold til USA som med utvidelsesproblemet. De krav som amerikanerne stilte, gjaldt en lang rekke ting. De er offentliggjort i de best orienterte organer, så det er ikke grunn til å legge skjul på hva det dreier seg om. Det dreier seg i første rekke om å få en ordening for amerikanernes landbrukseksport ved innrømmelser fra EEC's side. Et spørsmål som ligger meget godt til rette for en slik ordening gjelder hvete. Det er snakk om et lageropplegg fra EEC's side og en begrensning av dyrkingsarealet fra amerikansk side. For andre produkters vedkommende var spørsmålet atskillig vanskeligere. Et hovedkrav var også at man skulle få en stopp i utviklingen av preferanseordninger, derunder frihandelsordningen for de ikke-medlemskapssøkende EFTA-land, inntil man hadde klarlagt om dette skadet amerikanernes interesser eller ikke. Man bad også om at traktater som gjaldt utvidelse av EF, øyeblikkelig etter undertegnelsen skulle forelegges GATT til gjennomgåelse, slik at de andre land kunne komme med sin vurdering før ratifikasjonen. Også andre «irriterende» handelsproblemer, som det heter, sett fra amerikanernes synsvinkel, burde umiddelbart tas opp til drøfting i GATT. De tok ellers sikte på en større internasjonal handelskonferanse allerede i 1973 for å drøfte spørsmålet i internasjonal sammenheng.

[310] En rekke av disse ting ble umiddelbart avvist fra Fellesskapets side. En ytterligere tilstramning kom under Rådets behandling av spørsmålet. Vi ble spurt om vi var interessert i å ytre oss om dette. Vi uttalte oss om to punkter. For det første mente vi at vi ikke burde motsette oss foreleggelse av avtalen om utvidelse for Norges vedkommende for GATT til behandling under henvisning til GATT's artikkel 24. Det vil vi godta som ledd i bestrebelsene for å få en ordening i stand med

amerikanerne. For det annet sa vi oss glad for at EEC klart avviste amerikanernes krav om «stand still» når det gjaldt ordningen for de ikke-medlemskapssøkende EFTA-land. På det punktet er EEC meget klar, og vi sa oss glad for det standpunkt man der har tatt. Men det er klart at motkrav kom fram, spesielt avskaffelse av importavgiften, enten med én gang eller gradvis. Gjennom disse drøftingene er det blitt klart at det knytter seg en rekke handelspolitiske spørsmål til valutaproblemene. Jeg har derfor brukt en del tid på dette for å vise at det her er en meget klar sammenheng. Det er ønskelig at man, for ikke å komplisere problemene for mye, ikke trekker for mange spørsmål inn i det som står foran en løsning. Men det er altså fra EEC's side fremsatt et bestemt ønske om en endring av gullprisen som en del av en pakkelsøning, og det synes som om amerikanerne har innsett at de ikke kommer utenom dette. Amerikanerne på sin side har gjort det klart at spørsmålet om en endring av gullprisen er en sak som må forelegges Kongressen, og det er ikke politisk mulig for amerikanerne å legge fram en slik sak uten samtidig å legge fram en rekke handelspolitiske innrømmelser fra de andre land. De har allerede oppnådd en bilateral avtale om tekstil med Japan og andre østasiatiske land og tilsvarende drøftinger fortsetter for andre varegrupper, men overfor EEC har det ikke vært mulig før nå i det aller siste å få i stand slike handelspolitiske drøftinger. Dette er en forutsetning for at en skal kunne få spørsmålet om gullprisendring lagt fram for Kongressen. Dermed bindes i all fall en del av disse handelspolitiske spørsmål til valutaproblemene. Det er ikke slik at disse handelspolitiske endringer nødvendigvis behøver tre i kraft samtidig med valutakursendringene. Men det må være politisk enighet om at man skal foreta seg visse handelspolitiske skritt, og om en nedtrappinsplan når det gjelder importavgiften og andre ordninger. Dette gjelder selvsagt begge parter. Man bør kunne legge fram en pakkelsøning som inneholder i all fall det minimum av nødvendige elementer som den amerikanske regjering mener den må ha for å kunne få dette politisk gjennom i Kongressen. Amerikanerne har hastverk med saken. Det er ikke bare fordi Nixon øyensynlig har ønske om i sin økonomiske rapport, som han skal legge fram for Kongressen i slutten av januar, å ha klarert hovedproblemene på dette området. De vil også ha ordnet dette før valgåret i USA. Det finnes vel også andre grunner for at amerikanerne ønsker å nå fram til en pakkelsøning snart.

I går og i dag var det møter mellom Nixon og Pompidou som det har vært spekulert en del om. Et hovedpunkt på disse drøftingene var nettopp disse problemene. 10-landsgruppen møtes igjen i Washington i slutten av denne uken, den 17. og 18. desember. Jeg ble på kort varsel innkalt til Stockholm i går kveld – kom hjem i dag morges – for drøfting av de nordiske lands valutapolitikk foran dette møtet. Siden Sverige er det eneste nordiske land som er med på dette, er vi glad for å få en orientering om hvorledes de vurderer situasjonen. Og Sverige på sin side, med sin [311] meget omfattende interesse i samhandel med de øvrige nordiske land, ønsker ikke å komme i utakt med de øvrige land i Norden når det gjelder valutakursendringer. Som medlem av 10-landsgruppen føler Sverige selvsagt ansvar overfor de andre viktige industriland som er med, men på den annen side har de en

helt konkret handelspolitisk interesse å ivareta. Og de ønsker spesielt at de øvrige nordiske land skal bevege seg i takt valutamessig med den svenske krone.

Jeg kunne selvfølgelig ikke si noe bestemt fra norsk side. Jeg kunne bare redegjøre for hvordan vi generelt ser på situasjonen. Vurderingen fra svensk side var litt usikker, noen mente at det kunne bli en løsning på dette allerede til helgen, andre mente at dette fremdeles bare blir et skritt på veien. Men det som er sikkert, er at alle land som møter på 10-landsgruppens møte, møter med et slikt mandat fra sin regjering at man kan komme fram til enighet. Det er ikke slik at representantene behøver å gå tilbake til sine regjeringer for ytterligere drøftinger. Om det er behov for kontakt, kan det skje fra møtet til de respektive hovedsteder. Derfor kan man ikke se bort fra, selv om oppfatningene av dette er forskjellig, at man kan nå fram til enighet om nye pariteter eller i all fall om hovedtrekkene i en ny ordning, allerede på møtet i Washington i slutten av uken. Vi er blitt enige om å holde kontinuerlig kontakt med svenskene, slik at vi til en hver tid er informert om hvorledes stillingen er, og slik at vi på kort varsel skal kunne innkalle de nødvendige organer om det skulle bli nødvendig.

Jeg skal ikke gå inn på alle de øvrige problemer. De får vi komme tilbake til etter hvert. Det gjelder f.eks. marginenes størrelse. Nå er ordningen at man har en svingningsprosent på 1 pst. på hver side av pariteten. Når man nå får endret paritet, er det sterke ønsker å få i all fall som en foreløpig ordning, en større svingningsmargin, særlig for å unngå store kapitalbevegelser mellom de enkelte land. Man har nevnt en utvidelse av svingningsmarginen til 2 pst., opptil 3 pst. er nevnt. Det siste ville innebære en svingningsmulighet på 12 pst. maksimalt sett om man ser to valutaer sammen. Det vil i praksis være en flytende kurs. Vi har sagt fra norsk side at vi ønsker å komme tilbake til stabilitet. Det er viktig for vårt næringsliv å få faste valutaer. Vi går inn for en begrenset utvidelse av svingningsmarginen. Det vil i praksis si 2 pst. i stedet for det maksimale tall.

Den kan vel heller ikke legge skjul på at den størrelsesorden man har drøftet, er en senkning av dollarkursen i forhold til den tidligere paritet mellom 5 og 7 pst. I dag er den faktiske senkning 5,5 pst. for norsk kronens vedkommende. Man har diskutert en ytterligere senkning i forhold til det nivå. Man har bare drøftet forholdet mellom de 10 lands valutaer. Gruppen har ikke myndighet til å diskutere andre lands valutaer. Det har vært en forutsetning at enkelte valutaer skulle gå ned, mens en del andre valutaer gå opp. Japanske yen, sveitserfranc og tyske franc skulle gå opp. Man har nevnt opp til 10 pst. i forhold til pariteten. Amerikanerne vil selvfølgelig ha enda større økning, men det er voksende motvilje i Tyskland mot en for stor økning av den tyske marks verdi på grunn av den meget vanskelige konjunktursituasjon som Tyskland er kommet i. Det er ikke tvil om at den tyske industri reagerer med økende styrke mot vidtgående planer om en revaluering. Liknende problemer vil en rekke andre regjeringer stå overfor i den konjunktursituasjon vi nå befinner oss i. [312] Det er en mellomgruppe som består av belgiske franc og hollandske gylden, og dessuten et par andre valutaer, f.eks. østerrikske schilling. Vårt problem blir, hvis disse kursendringer skulle finne sted, hvor vi bør plassere oss i bildet. I all fall har vi

noen valgfrihet, og den er antagelig noe større enn Sveriges, som er med i 10-gruppen.

De hensyn som vi må legge vekt på, er på den ene side hensynet til eksportnæringene – og dermed skipsfarten, som er et hovedproblem. Men på den annen side må vi ta hensyn til et slikt spørsmål som prisvirkningen, om man skulle ønske å la kroneverdien synke. Det er en balanse mellom slike interesser det gjelder.

Slik som kursene har ligget i tiden etter 15. april, må man veie dem i forhold til den utenrikshandel som vi har med de respektive land. Vi ligger meget nær nullpunktet, slik at kronen faktisk har beholdt sin relative verdi i forhold til andre valutakurser veiet etter vår utenrikshandel med vedkommende land. I tillegg kommer skipsfarten. I og med at den har så pass store dollartilgodehavender, har det nok, hvis man trekker den med inn i bildet, funnet sted en viss oppvurdering av kronen. Nå spiller ikke kronen alene noen avgjørende rolle for skipsfarten. Det er forholdet mellom de valutaer hvor man har tilgodehavender, og de valutaer hvor man har gjeld, som er avgjørende. Rederforbundet har laget en beregning som ble offentliggjort i avisene i går, basert på at kursene den 7. desember viste et tap på ca. 1 milliard kr., slik kursene da lå an. Tapet vil fordele seg over en rekke år, med størst tyngde de første to-tre år. Men siden kontraktene til dels er meget lange, vil tapet bli spredt over en del år. Dette tapet er av samme størrelsesorden som det tap rederinæringen led på punddevalueringen i 1867, men på basis av de atskillig større tall som man i dag opererer med, er tapet relativt sett noe mindre. Hvis man får økt forskjell mellom de valutaer som utgjør tyngden av inntekter og tilgodehavender på den ene side, og de valutaer som utgjør gjeld på den annen side, kan utslagene bli større enn den beregning som foreligger på basis av de kurser som forelå den 7. desember.

Det er en avveining av slike forhold som vi for øyeblikket må foreta. Jeg ville gjerne gi denne orientering. Vi kan risikere på kort varsel å bli stilt overfor problemet om hva vi skal gjøre med vår egen valutakurs hvis vi får en fastlegging av hovedlandenes valutakurser.

Formannen: Jeg takker for redegjørelsen.

Per Borten: Statsråden nevnte valutaendring for dollar. Jeg vet ikke om jeg forstod det riktig. Kommer de 5-7 pst. i tillegg til de 5,5 pst. som vi har hatt som utslag?

Statsråd Kleppe: Det er snakk om en paritetsendring. Vi har for øyeblikket flytende kurs, slik at de 5,5 pst. som vi har hatt som utslag, vil være en del av dette.

Per Borten: Ja vel, da forstår jeg.

[313] Lars T. Platou: Det var også sett fra finanskomiteens side en meget interessant redegjørelse. Men statsråden nevnte ikke noe om den amerikanske importavgift. Hvordan kommer den inn i bildet? Har man i forbindelse med de

forhandlinger som har vært i Roma, eller vil man i forbindelse med de forhandlinger som nu skal føres i USA, ta opp spørsmålet om den amerikanske importavgift kan taes bort eller om den kan trappes ned hvis utviklingen går slik som statsråden nevnte?

Statsråd Kleppe: I det utkast til uttalelse fra De seks som ble behandlet på ministerrådsmøtet mellom De seks nå den 11. og 12. desember, inngår det et punkt som sier at man forutsetter avskaffelse eller nedtrapping av importavgiften som ledd i en pakkeløsning, hvor også en endring av valutakursene inngår.

Bernt Ingvaldsen: Hvordan er det for skipsfraktens vedkommende? Virker 10 pst.-avgiften også inn på dem? Hvis man f.eks. frakter til Amerika, hvordan virker denne 10 pst.-avgiften?

Statsråd Kleppe: Den inngår selvfølgelig i prisen, kan man si. Skipsfarten står også overfor et helt annet problem, nemlig prisstoppen i USA. Man inkluderer i Amerika også fraktene i den amerikanske prisstoppen, selv om man unntok utenlandske rederier – også de norske. Dette med prisstoppen var et rent midlertidig tiltak med noe mer direkte effekt. Men det er klart at indirekte får man virkningene via omfanget av importen til Amerika, gjennom den dempende effekt som 10 pst.-avgiften er forutsatt å ha.

Paul Thyness: Hvis jeg har forstått den delvis usagte konklusjon – er det for vårt vedkommende spørsmål om vi i de kommende uker skal revaluere overensstemmende med hva man eventuelt måtte komme frem til i 10-landsgruppen? Er det noenlunde rett forstått?

Statsråd Kleppe: Jeg går ut fra at dette blir mellom disse vegger. Det skulle være unødvendig å si, men valutaspørsmålet er enda mer utsatt for rykter enn andre ting.

Det som har vært problemstillingen for den svenske krone, og det er den eneste av de nordiske valutaer som har vært drøftet, er at den skulle tilhøre en gruppe som skulle ha uforandret paritet i forhold til gullet. Hvis man får en sterkere økning enn 5,5 pst., som vi i dag faktisk har som kursendring overfor den amerikanske dollar, skal vi da fremdeles bli liggende på null og ta denne økte forskjell i forhold til dollaren? Skal vi da devaluere, la kursen få et noe mindre gullinnhold – vi har selvsagt den mulighet – eller skal vi bli liggende på nullpunktet?

[314] Slik som forholdene har ligget an, har vi ment at vi ikke burde gripe inn overfor den kursutvikling som har funnet sted. Markedstilpasningen har gitt oss som resultat at vi praktisk talt er i samme forhold til våre handelspartnere som vi var på forhånd. Om vi veier valutakursene i forhold til vår handel med de respektive land, er vi i samme stilling som tidligere når vi bare tar hensyn til utenrikshandelen. Derfor har vi ment at så lenge vi var i denne nullstilling, var det riktig å la

kursutviklingen være som den er. Men det er en rekke handelspolitiske spørsmål som her kommer inn i bildet.

Paul Thyness: Men kan det også bli spørsmål om ved en politisk beslutning å fastsette en ny paritet på det nivå vi ligger i dag, en offisiell paritet?

Statsråd Kleppe: Hvis den amerikanske paritet endres tilsvarende med den endring som allerede har funnet sted i forhold til den norske krone, mens den norske krone har vært flytende overfor dollar, vil vi bli liggende på null i det tilfelle. Vi behøver bare å fastslå at vi ikke endrer paritet. Det var den viktige politiske beslutning vi gjorde i forbindelse med punddevalueringen i 1967, at vi ikke skulle foreta oss noe.

Bernt Ingvaldsen: Statsråden nevnte at det var snakk om en margin på 1-2-3 pst. – henholdsvis pluss – minus, og kom til at det ble en total differanse mellom to valutaer på 12 pst. Jeg kan ikke se at det blir mer enn 6 pst.

Statsråd Kleppe: Hvis man tenker seg den situasjon at man for to valutaer utnyttet svingningsmarginen fullt ut mot hverandre, og deretter gikk 3 pst. videre ut begge veier til ytterpunktene, vil det i realiteten bli en margin på 6 pst. pluss 6 pst., altså 12 pst.

Kåre Willoch: Det synes å fremgå at handelsministeren ikke selv har noen bestemt konklusjon, og det kan jeg godt forstå, for jeg går ut fra at den vil bli trukket opp på basis av ytterligere opplysninger og råd fra sakkyndige. For mitt vedkommende må jeg si at uten å ha hørt disse ytterligere råd og opplysninger fra de sakkyndige organer som det her kan være aktuelt å høre råd hos, har heller ikke jeg noen bestemt konklusjon. Når det blir aktuelt å treffe noen beslutning, vil man vel følge den prosedyre som er vanlig i slike saker, med innkallelse av de rådgivende organer. Først når disse har uttalt seg, synes jeg for min del det er mulig å forme noen konklusjon, for det kan være en rekke momenter å ta hensyn til det som er vanskelig å ha oversikt over uten å ha kontaktet de rådgivende organer.

[315] Statsråd Kleppe: Jeg er helt enig med hr. Willoch. Jeg har en rekke opplysninger som er så pass sterkt hemmeligstemplet at jeg ikke finner det riktig å legge dem fram før i det øyeblikk man skal treffe en beslutning. Det er også i samsvar med vanlig praksis at man ikke lar alle detaljer slippe ut før i det øyeblikk man er nødt til å treffe en beslutning. Det er ikke sikkert at man behøver å gjøre det i den nærmeste fremtid, men det er mulig. Og grunnen til at jeg ga denne redegjørelsen, er for at Stortinget skal være mentalt forberedt på at man kan komme i den situasjon, slik at hovedtrekkene skal være kjent selv om detaljene får utstå til det øyeblikk man får den prosedyre som i dette tilfelle – slik som tidligere – skal følges.

Formannen: For min del vil jeg si at da vi forrige gang fikk redegjørelse, var et av siktemålene at vi skulle prøve å holde en slags nøytral prisutvikling, og jeg synes fremdeles at man kan gjøre det. Når man ser saken i lys av de beregninger som man kan gjøre om den fremtidige valutastilling, er det et nokså naturlig utgangspunkt. Men hvis det skulle bli slik at f.eks. kursen på de andre nordiske valutaer justeres med 1 pst., så kan selvfølgelig mye tale for at vi følger det nordiske mønster, spesielt hvis det tar form av at man ikke endrer paritet. En justering av pariteten på 1 pst. – 1,5 pst. – eller hva det måtte være – er så pass lite at å foreta en endring i forhold til gullet med en slik margin, synes jeg det måtte være sterke praktiske grunner som talte for å unngå, med mindre det skjer som ledd i en litt større blokk av land, f.eks. en nordisk. Er det så at Danmark har til hensikt å prøve å justere i likhet med Sverige, eller vil danskene tilpasse seg et noe lavere nivå?

Statsråd Kleppe: Danmark har hatt et noe mindre fall på dollarkursen enn den norske og svenske krone, men de ligger faktisk ikke så mye i utakt at det ikke skulle være mulig for dem i all fall å ta en paritetsendring i forhold til det nivå som den norske og svenske krone nå ligger på. Men et for sterkt utslag vil nok skape vanskeligheter for danskene. For Finlands vedkommende kan man uten videre si at de vil alvorlig overveie den finske marks stilling, hvis de skulle bli tvunget til å justere sin paritet. Men det er en situasjon som Finland har vært i gjentatte ganger etter krigen. Det er ikke noe nytt for Finlands vedkommende.

Formannen: Finland har vel plassert marken midt mellom dollaren og de nordiske valutaer?

Statsråd Kleppe: Den finske mark lå den 9. desember bare 1,2 pst. over pariteten, dvs. de har et utslag på bare 1 pst., og det er meget beskjedent. Den danske krone derimot hadde et utslag på 4,4 pst., altså ikke så langt fra det utslag som den norske og svenske krone har hatt.

[316] Aase Lionæs: Bare et lite spørsmål. Er det rimelig å anta at den amerikanske devaluering blir noe mer enn 5-7 pst. i det tilfelle importavgiften momentant nedtrappes til null?

Statsråd Kleppe: Det er som nevnt en pakkelsning man her vil fram til. Det blir ikke tale om en ensidig amerikansk ordning. Det må være enighet om mønsteret. Med den konjunktursituasjon man har for øyeblikket, hvor eksportindustrien i en rekke land kommer opp i vanskeligheter, mens den amerikanske import begynner å ta seg opp igjen, tror jeg at en rekke land vil motsette seg en for sterk endring av dollarens forhold til gull, fordi en da rent konkurransemessig vil komme i en uheldig stilling på varig basis. Det er klart at når importavgiften faller bort, vil man få en viss justering av forholdene, men hittil har de pengepolitiske myndigheter vurdert valutaspørsmålet relativt uavhengig av importavgiften, som de har betraktet som en

rent midlertidig affære. De paritetsendringer man nå tar sikte på, ønsker man derimot å kunne forsvare på noe lengre sikt.

Arvid Johanson: Jeg har to spørsmål. Det ene gjelder det forhold – som var en tanke overraskende for den som følger dette bare fra utsiden – at svenske kroner nå står sterkere enn norske kroner overfor amerikanske dollar, selv om forskjellen, så vidt jeg forsto, var liten. Dette kan muligens også ha sine positive trekk, for det ville vel ikke være bare av det gode om utgangen på det skulle bli at norske kroners stilling vis-à-vis svenske kroner skulle bli vesentlig sterkere?

Så var det én ting til. Jeg har forstått det slik at den forsamling som her er til stede, finanskomiteen og den utvidede utenrikskomite, må ventes å bli innkalt i løpet av ikke alt for lang framtid for å behandle disse spørsmål. Har jeg forstått det riktig?

Statsråd Kleppe: For det første vil jeg si at dette med en såkalt «styrket» valuta er et nokså subjektivt uttrykk. De ville sannsynligvis se det som en fordel om den norske krone ble noe mindre verd enn den svenske. Det er mange sider av dette bildet som en må balansere mot hverandre.

Vi har i slike spørsmål fulgt en praksis som, så vidt jeg husker, siste gang var aktuell i 1967. Man innkalte da bl.a. de to komiteer som møter her, og man fikk en hel serie møter på meget kort tid. Hr. Borten var statsminister på den tid, så han kan kanskje fortelle hvorledes det gikk for seg. Poenget er at man er nødt til å treffe en beslutning på meget kort tid. Det er Regjeringen som formelt har ansvaret, men den rådfører seg med en rekke organer. Dette kan komme til å skje snart. Vi er imidlertid helt avhengige av hva som skjer ute. Vi må bare tilpasse oss til hva de øvrige land måtte treffe av beslutninger. Når dette kan finne sted, vet vi i dag ikke noe sikkert om.

[317] Per Borten: Kan statsråden opplyse noe om hvor mye verdiendringen for dollar vil bety i prosentvis endring når det gjelder verdien av de reservene som seddelbanken har plassert i dollar? Jeg vet ikke om man har oversikt over det, men det er et moment som teller med i denne forbindelse.

Ellers kan jeg opplyse i tilknytning til det statsråd Kleppe nevnte om framgangsmåten i slike spørsmål, at forrige gang rakk man å gjennomføre møter både med næringsorganisasjonene og med disse to komiteer, og likedan nordiske kontaktmøter. Da forelå det allerede noe fast å gå ut fra. Dessuten har vel også nå Valutarådet en beredskapsplan. Jeg vil ikke spørre om hva tilrådingen går ut på, eller alternativene, for det hører ikke hjemme her, men jeg går ut fra at det foreligger noe. I tilfelle det blir et slikt møte senere, som hr. Willoch var inne på, kan man da få flere momenter å bygge på, hvis man vil fram til en konklusjon. Forrige gang kom man fram til entydige konklusjoner – det så vi som en fordel da, tvers gjennom alle politiske partier, og også i næringsorganisasjonene – og de samsvarte med fagmyndighetenes tilråding, så det var for så vidt en grei situasjon.

Statsråd Kleppe: Vi tar sikte på å følge den samme prosedyre denne gang, om dette skulle inntreffe. Det er vi som sagt ikke herre over.

En minsking av dollarens verdi på 1 pst. innebærer, i og med at praktisk talt alle våre offisielle beholdninger er i dollar, en tilsvarende minsking av deres verdi. Men jeg vil minne om at disse midler er plassert i rentebærende papirer, og forrentningen av dem er langt større enn 1 pst. pr. år. De endringer det her er snakk om, er derfor i virkeligheten beskjedne i forhold til den forrentning som skjer, spesielt om man sammenligner med gullbeholdningen, som jo ikke forrentes i det hele tatt.

Kåre Willoch: Jeg har ikke i farten noen full oversikt over muligheten for å gjennomføre slike konsultasjoner i en julehelgsituasjon. Derfor vil jeg bare for ordens skyld gjerne ha sagt at hvis man skulle komme til at konsultasjon av helt fullstendig omfang ville medføre forsinkelser som ville utsette viktige interesser for fare, må man selvfølgelig ta i betraktning at ansvaret for den avgjørelse som skal treffes, reelt sett hviler på Regjeringen. Handelsministeren nevnte at ansvaret formelt sett hviler på Regjeringen, det er ikke jeg i farten helt sikker på. Men i hvert fall hviler ansvaret reelt sett på Regjeringen, som da må vurdere om det er mulig å ta den tid som trengs for å gjennomføre konsultasjoner, også med Stortingets organer – og det er klart at det vil være ønskelig. Men det kan tenkes situasjoner hvor man er nødt til å handle raskt.

Formannen: Vi må vel være forberedt på at både forsamlingen av de to komiteene som møter her i dag, og den utvidede utenrikskomite for seg, kan bli kalt inn til konsultasjoner innen Stortinget trer sammen igjen den 6. januar. Det er jo ikke bare valutaspørsmålet som kommer inn i bildet for den utvidede utenrikskomites vedkommende. Vi kan vel også risikere at vi kan få innkallelse til møte angående forhandlingssituasjonen. Man får i [318] tilfelle prøve å dekke seg inn så godt man kan med varamenn, i den utstrekning det er mulig å få tak i folk.

Er det flere som har spørsmål eller merknader til handelsministerens redegjørelse?

Per Borten: Enda et lite spørsmål: Er det foregått mye forhåndssalg innen rederinæringen nå, så de er sikret? Det var ikke ubetydelige beløp sist.

Statsråd Kleppe: Ja, det er selvfølgelig skjedd inndeckning i betydelig omfang, og i den grad myndighetene har kommet inn i bildet, har vi for så vidt sett liberalt på det.

Per Borten: Er det fortsatt tendens til at kontraktene går fra pund til dollar?

Statsråd Kleppe: Det vet jeg faktisk ikke. Det er vel heller en tendens til at de forsøker om mulig å få kontrakter i andre valutaer, for så å si å spre valutarisikoen noe. Men en bør være klar over at selv etter en endring av dollarens

verdi, vil dollarens betydning som transaksjonsvaluta være helt overveldende. Det man er enig om, er at dollarens betydning som reservevaluta bør bygges ned, og det vil ta sin tid. Bruk av dollar i internasjonale transaksjoner vil imidlertid fortsatt være meget vanlig – og også meget praktisk, bare man får stabilitet i systemet. Det gjelder både for rederinæringen og for utenrikshandelen at man er sterkt hemmet av den usikkerhet som hersker på valutamarkedet, og at det ville spille en stor rolle om man kunne få stabilitet igjen.

Formannen: Flere er da ikke inntegnet på min liste når det gjelder dette punktet på dagsordenen. Vi sier takk for den orienteringen vi har fått om valutasituasjonen og takker for samværet med finanskomiteen.

Finanskomiteens medlemmer forlot her møtet.

Formannen: Jeg gir så først ordet til utenriksministeren, som vil gi en orientering om de siste forhandlinger i Brussel og hvorledes Regjeringen nå ser på forhandlingssituasjonen.

[319] Utenriksminister Cappelen: Vi fant det riktig umiddelbart etter det siste ministermøte, som fant sted lørdag og fram til søndag morgen, å gi den utvidede utenrikskomite en orientering før Stortinget nå reiser fra hverandre.

Vi har til dette møte oversendt en del fortrolig-stemplede dokumenter i norsk oversettelse: For det første det viktige dokument inneholdende EF's erklæring angående rett til fiske, som ble godtatt av de tre andre søkerland. Videre den korte erklæring vi avga da vi formelt avsto det forslag som ble presentert for oss. Dessuten en del dokumenter når det gjelder jordbruket, som vel landbruksministeren kan orientere noe om.

Jeg skal redegjøre for fiskeriproblemet fordi fiskeriministeren ikke er til stede – han måtte reise til Moskva i går. Regjeringen har ikke hatt anledning til å gjennomgå og gjennomdrøfte saken slik som den nå står etter møtet i Brussel, men vi tar sikte på å drøfte hele forhandlingssituasjonen på regjeringsmøte torsdag, hvor statsråd Hoem også vil være kommet tilbake.

Når det gjelder fiskeriproblemet, kan jeg i korthet nevne at vi ikke fant å kunne akseptere den ordning som de tre øvrige søkerland – Storbritannia, Irland og Danmark – aksepterte. Det skyldtes først og fremst at vi under drøftelsene ikke fant å kunne akseptere den såkalte fornyelsesklausul, dvs. formuleringen i IV på side 3 i dette dokumentet med tilhørende PM'er og tilknyttede protokollformuleringer. Vi fant nemlig at formuleringen av den klausul som bestemmer hvorledes det kan forholdes, og under hvilke vilkår det skal skje, når de ti år er omme – altså etter 1982 – ikke tilstrekkelig ville sikre våre interesser.

Jeg tror det er riktig å si om hele situasjonen når det gjelder fiskeriproblemet, at det vel må ansees som ikke forhandlingsmessig mulig å få akseptert vårt prinsipielle opplegg, som jo var et opplegg til en ny fellesskaplig strukturordning vedrørende fiskeriene – det vi kalte etableringslinjen. Jeg tror vi må regne med som

temmelig sikkert at i fall vi kan bli medlem av Fellesskapet, så vil det føre til brudd, og det er det samme som at vi ikke kan komme inn. Det tror jeg er en realistisk vurdering av den side av saken. Jeg tror ikke det er nødvendig å begrunne det nærmere.

Løsningen for oss må, etter min vurdering, i et hvert fall ta utgangspunkt i den løsning som De seks valgte, og som de fikk akseptert av de tre andre søkerland.

Det skjedde det kanskje noe eiendommelige under forhandlingene den natten, med utgangspunkt i de vidtrekkende engelske krav om 12-milsfelt, at de nåværende medlemsland fremkom med forslag også for sitt vedkommende om å få sine egne felter. Det er utarbeidet kart, som kan leveres til komiteens medlemmer, hvor man kan se hva som er blitt resultatet av forhandlingene: Et eget kart for Irlands og Storbritannias vedkommende, et kart som omfatter de franske områder, Bretagne og en del av Normandie, og et siste kart som viser hva Danmark har fått – det gjelder så vidt jeg husker, bare for reker. På et visst tidspunkt var det antydning at også tyskerne skulle ha en strekning for reker, men det er bortfalt.

Det som skjedde når det gjelder utstrekningen av 12-milsbeltene, som er illustrert gjennom disse kartene og ytterligere er presisert i selve det dokument som foreligger, gir selvsagt grunnlag for den slutning at vi bør ha meget gode utsikter til å få de alt vesentlige [320] deler av den norske kyst anerkjent som et 12-milsbelte i forhold til de øvrige medlemsland.

Det som imidlertid er det vesentlige spørsmål, og som er kjernepunktet for oss, er revisjonsklausulen. Siden det ikke lot til å foreligge noen mulighet for å få en revisjonsklausul som vi kunne finne tilfredsstillende, innlot vi oss ikke under forhandlingene på noen antydninger eller forslag med hensyn til deling av den norske kyst med henholdsvis en 12-mils og en 6-mils grense. Men det er selvfølgelig å vente at dette spørsmål vil komme opp.

Som man kanskje har sett av avisene, har det vært reist spørsmål om det juridiske innhold av revisjonsklausulen slik som den ble utformet i de sene nattetimer, nemlig med hensyn til under hvilke omstendigheter eller vilkår en revisjon skal kunne føre til at ordningen fortsetter uten endringer – hvor vidt det er slik å forstå at det kreves enstemmighet mellom deltakerlandene for at ordningen skal kunne fortsette, eller om på den annen side enstemmighet må til for at ordningen skal revideres. Også juristene i Fellesskapet har, så vidt jeg har forstått, begynt å drøfte om ikke den foreliggende formulering i virkeligheten er slik å forstå at det kreves enstemmighet for at den ordning som her er presisert, skal opphøre i 1982. Jeg bare nevner dette. Vi kunne selvsagt ikke under forhandlingene lørdag og søndag bygge på en slik fortolkning som her har vært antydning.

Det problem vi står overfor, er hvorledes vi, med utgangspunkt i de foreliggende tekster, under de videre forhandlinger skal kunne sikre våre interesser på en for oss tilfredsstillende måte.

Vi har på et meget tidlig tidspunkt under forhandlingenes gang fått et tilsagn om at Norge for så vidt fiskerier angår, blir ansett, betraktet, anerkjent av Fellesskapet som å stå i en særstilling. Man har brukt uttrykket «cas spécial». Det

har vi gjentatt flere ganger, også under de underhåndsdrøftinger som fant sted om natten.

Vi vurderte imidlertid forhandlingssituasjonen lørdag og søndag morgen slik at det ikke ville være lønnsomt for oss på det tidspunkt å forsøke å fremkomme med nye formuleringer som i tilfelle kunne tilfredsstillende oss, under omstendigheter hvor vi var klar over – etter de orienteringer vi fikk – at Storbritannia, Danmark og Irland ville komme til å akseptere de formuleringer som da forelå, og som vi for vår del ikke fant tilfredsstillende. Vi måtte se i øynene at vi dermed ikke ville få noen løsning nå sammen med de tre, og at vi ville komme i følgende stilling: Det er politisk og reelt etablert en ordning for de tre. Vi står igjen uten noen løsning. Spørsmålet er: Hvilken løsning kan vi da få? Vi sto overfor en vurdering. Ville vi svekke vår stilling hvis vi forhandlingsmessig aksepterte at de tre fikk en løsning, og vi ble stående igjen alene?

Jeg kan godt nevne her at vi om dette spørsmål, som ble atskillig diskutert i forhandlingsdelegasjonen, også hadde spesiell kontakt med utenriksminister Scheel. Vi stilte ham nettopp dette spørsmål: Hvorledes vil det ligge an for oss hvis vi kommer etterpå? Og han ga utvetydig uttrykk for at Norges stilling under de videre forhandlinger ikke kan betraktes som svekket ved at vi kommer etterpå. Men jeg tror det er riktig samtidig å understreke at vi ikke kan ligge [321] på årene i denne saken. Vi må aktivt engasjere oss under de videre forhandlinger.

Det er gitt uttrykk for ønske om at forhandlingsresultatene skal underskrives så hurtig som mulig. Nå snakkes det om den 17. januar. Engelskmennene ville jo hatt det før jul. Det er klart at det med dette som siktemål ikke er mye tid å kaste bort.

Jeg har allerede nevnt at Regjeringen ikke har hatt noen gjennomgående drøftelse av situasjonen. Vi må under den videre behandling også søke kontakt med Fiskarlaget. Jeg vil også gjerne gjøre oppmerksom på at det kan påregnes som nokså nærliggende at det kan bli behov for konsultasjonsmøte med den utvidede utenrikskomite mellom jul og nyttår. Dette er selvfølgelig avhengig av når vi får forhandlingsmøter igjen.

Dette er i grunnen den foreløpige orientering jeg kan gi om situasjonen i øyeblikket, på bakgrunn av at Regjeringen ikke har hatt anledning til å drøfte saken, bl.a. fordi fiskeriministeren tirsdag reiste til Moskva.

Formannen: Jeg takker utenriksministeren for orienteringen og gir ordet fritt til spørsmål eller kommentarer.

Kåre Willoch: Jeg har aldri regnet med at vi ville kunne få noen særlig sterk og verdifull støtte fra britene til våre fiskerikrav. Jeg er ikke overbevist om at det forhold at vi nå forhandler uten aktiv støtte fra dem vil bety noen særlig forandring. Det var for så vidt klart allerede i regjeringen Wilsons tid at den forpliktelse britene ville føle overfor andre EFTA-land, ville bli begrenset.

Når jeg ba om ordet nå, var det først og fremst for å komme inn på det fortolkningsspørsmål som også er behandlet i pressen i dag. Jeg sikter her særlig til et synspunkt som er referert i «Aftenposten».

Utenriksministeren var inne på det. Det forekommer meg at dette må være av helt vesentlig betydning fordi det vi her er ute etter, må være det reelle innhold, på hvilken måte vi kan sikre oss herredøme over hva som skjer etter utløpet av 10-årsfristen. Jeg vil da etter at utenriksministeren også kom inn på dette, bare kort be om at vi får dette analysert så raskt og så grundig som mulig, og også får anledning til å sette oss inn i det så snart som mulig, som bakgrunn for den senere vurdering som må komme i komiteen her.

Svenn Stray: Bare et kort spørsmål. Det er mulig jeg blir klar over det når jeg leser dokumentene, men jeg har ikke fått dem ennå.

Det som er avtalt om disse nye strukturreglene for fisket i denne 10-års perioden, trer det i stedet for strukturbestemmelsene i den nye fiskerordning som ble vedtatt av Fellesskapet i juli i fjor? Eller er de nye regler bare å betrakte som en midlertidig unntakelse? Det er ikke slik at de erstatter – opphever altså – strukturbestemmelsene i fiskerordningen fra i fjor?

[322] Utenriksminister Cappelen: Det står i innledningen: «Medlemslandene i det utvidede fellesskap gis adgang til å begrense, som avvik fra bestemmelsene i artikkel 2». Der bruker man uttrykket «avvik», og det gjelder innenfor en grense på 6 nautiske mil. Jeg tror det er for tidlig å komme inn på disse vanskelige juridiske spørsmål.

Idet jeg gikk til møtet her, fikk jeg fra en av mine embetsmenn stukket i hånden et lite notat om dette, men jeg tror ikke spørsmålet er modent for å bli tatt opp til diskusjon nå. Det er klart, som hr. Willoch var inne på, at vi må få dette juridiske fortolkningsspørsmålet nærmere analysert.

Jeg nevnte at da vi sto overfor dette forhandlingsspørsmål, kunne vi ikke gå ut fra dette, men under forhandlingene skjedde det jo endringer av en slik art som kanskje etter fleres oppfatning har ført til at dette IV er slik å forstå at det i virkeligheten – kan man si – er enstemmighet i Luxembourg-forlikets forstand som skal gjelde, eller kanskje må enstemmighet til for at ordningen også på annet juridisk grunnlag skal kunne revideres. Jeg skal ikke nå gå nærmere inn på dette, men vi skal se på det.

Jeg vil ikke unnlate å nevne at da vi fikk en samtale med Schumann om dette – det var riktignok på et tidlig tidspunkt, og det kan også ha vært litt forhandlingstaktikk fra hans side – sa han: Det er helt på det rene at hvis der ikke er enighet, opphører ordningene! Men da var ikke formuleringene ferdige.

Statsråd Kleppe: Jeg vil gjerne få presisert at Luxembourg-forliket kan bare brukes av et land når det er tale om et vitalt spørsmål for vedkommende land. Det er vanskelig å se at f.eks. Frankrike har noen vital interesse av dette.

Det er i protokollen føyd til en forklaring som i virkeligheten er bindende for Rådet i dets behandling av spørsmålet ved den eksaminasjon det er snakk om. Det sies uttrykkelig at Rådet skal legge særlig vekt på de problemer som de regioner har hvis befolkning i det vesentlige fortsatt er avhengig av kystfisket. Det er en meget klar veiledning på det punktet.

Det er ikke slik at Luxembourg-forliket kan brukes av hvem som helst. Man må ha en påvisbar vital interesse, som også er fortolket i denne protokolltilførsel: «Land hvis befolkning i det vesentlige fortsetter å være avhengig av kystfisket», så det er meget strengt avgrenset. Norge kunne tenkes å bruke en slik paragraf, men det er svært få andre land som kunne tenkes å bruke den. Det avhenger av situasjonen.

Utenriksminister Cappelen: Det er ikke bare Luxembourg-forliket som kommer inn i bildet her. Andre juridiske spørsmål kommer også inn.

Gunnar Garbo: Jeg vil stille et spørsmål fordi jeg er ikke sikker på om jeg oppfattet riktig en av de første setningene til utenriksministeren. Sa utenriksministeren at hvis vi fastholder vårt avvisende standpunkt til fornyelsesklausulen, kan vi ikke regne med å komme inn i Fellesmarkedet?

[323] **Utenriksminister Cappelen:** Nei, det sa jeg ikke. Det jeg sa, var at hvis vi fastholder vårt opplegg, må vi forutsette dette.

Per Borten: Jeg forstår at fortolkningene her vil bli diskutert, men er det vanlig i tekstene at det står «vurderer» når det i realiteten er «bestemmer» det menes?

Jeg tenker på IV. Jeg forstår at det skal bli analysert, så jeg skal ikke ta det opp nå, men der er det brukt den formulering at Rådet «vurderer». Er det vanlig formulering i disse tekstene når det i realiteten er «bestemmer» det menes, eller er det noe spesielt man er kommet fram til her? Det er bare det som interesserer meg, og jeg vet ikke om utenriksministeren kan si litt om det.

Utenriksminister Cappelen: Det er vel en litt uvanlig formulering, men jeg tør ikke svare bestemt på dette spørsmålet.

Kåre Willoch: Vi kan vel ikke uten videre gå ut fra at ordet «vurderer» her betyr «bestemmer». Er det ikke en del av poenget i saken at det er mulig at Rådet ikke vil ha adgang til å bestemme hva som helst og at det kan være derfor man har brukt uttrykket «vurderer»?

Statsråd Kleppe: «Eksaminerer», kanskje.

Per Borten: Men hvem skal bestemme hvis det bare skal være en vurdering fra Rådets side? Det var det jeg var interessert i.

Kåre Willoch: Her nærmer vi oss vel det poeng at det kan være tale om at hvis man ikke kan bestemme noe, så fortsetter den midlertidige ordning.

Per Borten: Ja, hvis den kan tolkes slik, så.

Utenriksminister Cappelen: Men samtidig kan man spørre: Hvem er det som skal vurdere de bestemmelser som vil kunne avløse de unntak som er i kraft? Det gjør det for så vidt ytterligere uklart.

De bestemmelser som skal avløse, og hvilke bestemmelser som skal avløses, må jo være foreslått av Kommisjonen. Man kan ikke tenke seg at de bare skal sitte og vurdere dem. Vel, her er det skjær i sjøen.

[324] **Kåre Willoch:** Her er det altså muligheter?

Formannen: Det kunne kanskje være praktisk at landbruksministeren nå gir en kort redegjørelse over landbruksfeltet. Om det skulle være flere spørsmål vedrørende fiske, kan vel utenriksministeren svare på dem etterpå.

Statsråd Treholt: Det som er omdelt, og det som har stått gjengitt i avisene, er en uoffisiell norsk oversettelse av et utkast til protokoll vedrørende norsk jordbruk, som vi fikk overlevert fra Ministerrådet på fransk lørdag middag. Så her må en ta forbehold for oversettelsen.

I forhold til de memoranda som vi har levert henholdsvis den 21. juni og den 27. juli, har vi ikke fått imøtekommet avskjerming for hagebruket. Vi har heller ikke fått noe tilsagn om en generell adgang til å bruke produktbundne prissubsidier.

Ellers har vi, som jeg har nevnt før her i komiteen, fått erkjent fra Ministerrådet at norsk jordbruk har spesielle problemer av varig karakter. Vi har også fått akseptert at de norske jordbrukeres levestandard opprettholdes. Det er sagt tydelig at skal det lykkes, er det ikke nok bare med overgangsordninger. Vi må ha særordninger av varig karakter.

Kommer vi inn på de enkelte punkter som gjelder oppfyllelsen av dette, har vi fått akseptert som en særordning å nytte subsidier på melk. Det har vært hevdet at det bare gjelder for den delen som går til konsum. Det er ikke riktig. Det gjelder for hele den melkeproduksjon som er nødvendig for å dekke behovet for konsummelk over hele landet og til alle årets tider, det vil si minimum en melkeproduksjon av den relative høyde som vi har i dag.

Skal vi dekke behovet for konsummelk gjennom hele året, er vi nødt til å ha en produksjon som er langt større enn det årlige konsummelkbehovet. Den totale melkeproduksjon er nå på noe over 1 500 mill. l. Av det går noe over 800 mill. l. til konsum. Resten går til foredling, til smør og ost, og en liten del av dette blir eksportert.

Det er helt på det rene at det som vi har fått tilsagn om, ikke bare gjelder de litrene som går til direkte konsum, men en melkeproduksjon som er stor nok til å

dekke behovet for konsummelk, og det er også tilføyd: «uten å sette vårt høye melkeforbruk i fare.»

Vi har fått akseptert at de frakttilskuddsordninger som vi har nå, kan vi fortsette med. Videre at alle de støtteordninger som vi har til jordbruket, bortsett fra kornordningen i sin nåværende form, kan nyttes også etter stand still-periodens utløp. For jordbruksproduktene i sin alminnelighet har vi fått tilsagn om en stand still-periode på tre år, det vil si at i tre år etter den 1. januar 1973 kan vi bruke de tilskuddsordningene som vi har nå. Etter utløpet av stand still-perioden må vi finne andre løsninger på de områder hvor våre nåværende støtteordninger ikke er akseptert, og det vil altså si for kornets vedkommende.

[325] For kornet vil prisen komme til å ligge på det nivå som er fastsatt for Fellesmarkedet. I tillegg til prisen er det ingenting til hinder for at vi kan bruke støtteordninger, f.eks. en arealstøtte. Det er ingenting i veien for at vi fortsatt kan ha kornet som en produksjonsregulerende og produksjonsfordelende faktor.

Det er også åpnet adgang til tilskudd fra det europeiske landbruksfond til finansiering av disse ordninger. Det er sagt at en er innforstått med at Norge her vil kunne regne med tilskudd ut over det som er vanlig i Fellesmarkedet, at Norge vil bli behandlet som et særtilfelle. Hvor store beløp det kan dreie seg om, kan vi ikke si noen ting om. Jordbruk og fiske blir betraktet under ett i Fellesmarkedet. Det er rimelig at vurderingen av disse to områder blir sett under ett.

På dette utkastet til protokoll ble det gitt en reaksjon – utkastet er ikke akseptert slik det foreligger her – og denne reaksjon er under videre arbeid på stedfortrederplan.

Videre arbeides det fortsatt med løsning av veterinærspørsmålene. Der er Irland og Norge nøyaktig i samme stilling og helt på bølgelengde.

Det arbeides også videre med overgangsordningene, og ellers med en rekke detaljer som ikke er klarlagt ennå.

Vi har tatt det selvfølgelige forbehold at før det blir gitt noe svar, må saken drøftes i Regjeringen, og Stortingets organer må konsulteres.

Det er ganske kort det som foreligger om jordbruket.

Formannen: Jeg takker landbruksministeren for redegjørelsen.

Gunnar Garbo: Jeg la merke til at landbruksministeren nå i likhet med hva han også har gjort offentlig, sa at vi har fått godkjent at norsk jordbruk trenger særordninger av varig karakter. Mener landbruksministeren at uttrykket «særordninger som går ut over overgangsperioden» betyr det samme som særordninger av varig karakter?

Statsråd Treholt: Dette uttrykket «særordninger som går ut over overgangsperioden» er ikke akseptert av oss. Det foreligger et tilsvarende fra Norge, som det arbeides videre med på stedfortrederplanet.

I og med at det er erkjent at overgangsordninger ikke er tilstrekkelig, og i og med at det er erkjent at våre problemer er av varig karakter, synes jeg det er ganske

innlysende at vi også må ha adgang til å bruke løsninger som er av varig karakter for å oppfylle det inntektsmålet som er satt.

[326] Per Borten: Når det gjelder tilskottet fra FEOGA, er det ikke kvantifisert, så vidt jeg har forstått. Hvem skal fastsette størrelsen på tilskottet?

Jeg har tidligere oppfattet det som å være et forhandlings spørsmål som man må bli enige om før man undertegner, i hvert fall slik at man har rammene noenlunde klare for hva det skal ytes tilskott til.

Jeg vil gjerne høre hva statsråden kan si om det.

Statsråd Treholt: Jeg har den samme oppfatning, men før fiskeriordningen er brakt i havn, er det ikke råd å si noen ting mer om det.

Per Borten: Det er ikke under drøftingene fremkommet noen indikasjoner om hva de vil kunne godkjenne for landbruket f.eks.? Det kunne være interessant å få vite.

Statsråd Treholt: På stedfortrederplanet er det drøftet. Til investeringsformål er det helt på det rene at tilskudd fra FEOGA kan nyttes. Jeg vet ikke om det her er noen som kan svare mer konkret på det enn jeg?

Statsråd Kleppe: Jeg vil bare formulere det slik at det det er snakk om, ikke er fastleggelse av noe beløp, men fastsettelse av kriterier for å kunne gi støtte.

I tillegg til det som automatisk kommer, har man sagt at man vil gi tilskott til norske særordninger, men man har altså ikke sagt noe om beløp osv. Det vil heller ikke kunne bli tale om det. Det har aldri hendt i noe tilfelle tidligere. Man må holde seg til de målsettinger som er satt opp om å opprettholde norske bønders levestandard, og det som er sagt om melkeordningen og andre deler av protokollen. Der er målsettingene fastlagt, men det blir jo gjenstand for videre behandling etter hvert hva man konkret vil få ut av fondet. Det er den samme situasjon som de øvrige er i. Vi er i den særstilling at vi ut over det som gjelder for den felles landbrukspolitik, også får støtte til våre helt spesielle ordninger.

Gunnar Garbo: Dette tilbudet er blitt lansert offentlig som om Norge har fått godkjent særordninger av varig karakter, og så vidt jeg skjønner har landbruksministeren også selv gitt uttrykk for en slik forståelse av det som er skjedd i Brussel, men jeg skjønner hans svar til meg nå slik at dette ikke er riktig. På dette punkt har Fellesskapet tilbudt oss en tekst som landbruksministeren, så vidt jeg forstår ikke finner tilfredsstillende. Har man ikke da utad gitt en uriktig fremstilling av hva som er skjedd her?

[327] Statsråd Kleppe: Jeg tror jeg skal svare på det. Den innvending vi har møtt, er at ingenting her i verden er permanent: «Gå til deres egen

landbrukspolitik. Dere driver jo og forandrer den stadig. Det er bare tøv å snakke om permanente ordninger», har man sagt til oss, for å si det enkelt.

Det som her foreligger, er en ordning som ikke er tidsbegrenset, altså ikke permanent i den forstand at den er fastlåst for all evighet. Men vi har fått en ordning som er rettslig bindende, dvs. at dette vil ikke bli endret uten at Norge er enig i det. Disse ordninger vil fortsette. De vil med regelmessige mellomrom bli gjennomgått ved «review», som det kalles, og da kan man på begge sider komme med ønskemål på basis av endrede omstendigheter. – For så vidt er dette helt parallelt med det som skjer med jevne mellomrom i Stortinget når det gjelder nasjonal landbrukspolitik, men det viktige er at vi faktisk vil få herredømme over hvorledes dette utvikler seg, i kontakt med forhandlingspartnerne. Vi har et juridisk dokument for det, i det øyeblikk dette blir formalisert. Det er bare en del mindre ting som fremdeles gjenstår.

Per Borten: Det er for tidlig å drøfte detaljer før vi får en samlet oversikt, slik som statsråden annonserte, men jeg synes det er mye lettere å prøve å tenke i konkrete tilfelle for å prøve å forstå dette, og jeg vil gjerne gjøre det.

Statsråden sa at vi kan bruke subsidier på melk som hittil. Hvis nå kornordningen suspenderes, og vi ikke får noen erstatning for overprisen på korn, vet vi at det vil skje en forrykning av produksjonen slik som vi hadde det tidligere før vi fikk kornstimulansen, og det blir langt større produksjon av melk. Hvis vi f.eks. da har passert selvforsyningsnivået på grunn av en strukturomlegging for å opprettholde lønnsomheten, hva da med subsidier? Da er det ikke lenger behov for subsidier for å nå målsettingen, for da har man for mye melk. Hvem er det da som «vurderer» om det skal brukes subsidier? Er det et nasjonalt anliggende, og hvilke organer kommer i så fall inn i bildet?

Statsråd Treholt: Forutsatt at vi ikke får et sterkt økende kraftfôrforbruk står vi overfor den risiko – dersom ikke kornordningen virker tilfredsstillende – at vi kan få en annen produksjonsfordeling i landet. Faktum er at hele vår kornavling blir brukt som fôr. Den er grunnlag for husdyrproduksjonen og enten det nå blir foret opp et sted i landet eller et annet sted i landet, blir mengden av husdyrprodukter praktisk talt den samme. Hvis derimot kraftfôrimporten øker vesentlig, vil selvfølgelig forholdet bli et annet. Hr. Borten kjenner meget vel til at norsk jord skaffer dekning for ca. 30 pst. av vårt totale kaloriforbruk. Regner vi med det som blir produsert i Norge, og også tar med importert råstoff – tar med importert kraftfôr, dekker vi ca. 38 pst. Forutsatt at ikke kraftfôrimporten øker, kan vi risikere å få en annen fordeling rundt omkring i landet, men ingen større totalproduksjon.

[328] **Per Borten:** Hvordan kan statsråden forutsette at kraftfôrimporten ikke øker? Hvilke nøkkelmidler har vi etter det nye system til å regulere den?

Statsråd Treholt: Dette er ennå et åpent spørsmål.

Formannen: Men når det gjelder kornordningen, kan man altså i og for seg innføre en arealtrygd?

Statsråd Treholt: Man kan innføre det. Jeg kan nevne at vi ikke har innlatt oss på å drøfte subsidier pr. ku i stedet for subsidier pr. liter melk, slik vi har nå. Det ble antydnet i Brussel et tilskudd pr. ku som i sum ville bli vel så stort som det beløp vi nå har til melkesubsidier i henhold til jordbruksavtalen. Det er teknisk ingenting til hinder for at man kan gi støtte til forskjellige formål, som i sum kommer opp i det samme beløp, men som blir gitt på en annen måte. Arealstøtte f.eks. kan kompensere en prisnedgang.

Statsråd Kleppe: Jeg vil bare gjøre oppmerksom på at hensikten med denne stand still-perioden som man opererer med, er at man skal få tid til å utarbeide detaljene. Da kommer det eventuelt opp til diskusjon hvorledes en ny kornordning skal se ut. Kan man ikke ha produktbundne tilskudd, må man ha andre typer. I det hele tatt er det mange spørsmål her som ennå ikke er fastlagt og for så vidt ikke diskutert i detalj. En må f.eks. regne med mulighet for økt marked for svinekjøtt, fordi våre kjøttpriser ligger til dels under Fellesmarkedets priser. Det er kjøttmangel generelt sett i Europa. Det er flere elementer som kommer inn, som en må ha gjennomdiskutert. Det er norske myndigheter som skal diskutere hovedproblemene når man kommer så langt. Man kan bruke tre år på dette og diskutere det grundig så man får laget et system som er tilfredsstillende sett fra norsk synsvinkel.

Otto Lyng: Det gjelder spørsmålet fra hr. Borten om korn sett i relasjon til det første statsråd Treholt sa i sin redegjørelse. Jeg forstår det i grunnen slik at når det gjelder korn, kunne det bli snakk om en arealtrygd. Men det kunne også bli snakk om tilskudd i reguleringsøyemed. Jeg forstår det da slik at man kunne komme inn med tilskuddsordninger hvis forskyvningen i jordbruket ble for stor eller uheldig.

Statsråd Treholt: Disse spørsmål er ikke gjennomdrøftet. Nå vil Regjeringen umiddelbart etter at Stortinget har drøftet meldingen om gjennomføringen av jordbruksavtalen, komme til å sette ned en allsidig sammensatt komite – slik det er nevnt flere ganger tidligere – til å vurdere støtteordninger for jordbruket, herunder også kornstøtten. I løpet av stand still-perioden må en også forsøke å finne fram til fornuftige løsninger på dette området. Jeg nevnte at for jordbruksprodukter har vi en stand still-periode på tre år, altså fram til 1. januar 1976, og for hagebruket har vi en stand still-periode på fem år, altså fram til 1. januar 1978.

[329] Per Borten: Jeg skal ikke fortsette detaljdiskusjonen her, jeg vil bare si det på den måten: Kunne det ikke være mulig å finne løsninger hvis en hadde full suverenitet over de tiltak som man nå mener å komme fram til i løpet av still stand-perioden? Det er der det melder seg så mange tvilsspørsmål, og jeg synes det er litt

for risikabelt å gå inn i en slik traktat med alt for store uløste problemer og med «høl» som ikke er gjennomdrøftet, for å bruke statsrådets uttrykk. Jeg tror det ville være meget verdifullt om vi nå kunne få en så bred gjennomgåelse og drøfting som mulig, hvis det kan være mulig for komiteen, før man tenker på muligheten av om man skal anbefale ratifikasjon eller ikke.

Statsråd Treholt: Disse drøftingene fortsetter og de vil fortsette på stedfortrederplan. Vi har til en hver tid folk både hjemme og i Brussel som arbeider kontinuerlig med disse spørsmål, og det vil bli gjort alt som gjøres kan for å få klarlagt flest mulig av de spørsmål som i det hele tatt kan klarlegges før vi kommer så langt at vi skal ta endelig standpunkt til dette.

Per Borten: Jeg appresierer det, men jeg forsto på utenriksministeren at det kan bli tale om å ta standpunkt i løpet av januar, og da er det som bekjent i slike relasjoner litt kort tid. Det må vi være enige om uansett hvilket syn vi har. Det er vanskelige spørsmål. De bør vurderes veldig godt før man tar standpunkt.

Statsråd Kleppe: Det som eventuelt skal skje, er at undertegnelsen av forhandlingsprotokollen vil bli etterfulgt av en ratifikasjonsprosess hvor de ansvarlige organer drøfter saken før man fatter det endelige vedtak. Det blir Stortinget som ifølge vår Grunnlov med $\frac{3}{4}$ flertall skal fatte det endelige vedtak. Men det er Regjeringen som har gjennomført drøftingene, som også skal underskrive forhandlingsprotokollen ved slutten av forhandlingene. Det er det som etter det nåværende opplegget skal skje den 17. januar.

Utenriksminister Cappelen: Regjeringen står i den stilling at den må ta et standpunkt.

Per Borten: Ja, jeg forutsetter også det.

Statsråd Treholt: Når det gjelder våre nåværende støtteordninger til jordbruket, er de gjennomdrøftet og klarert så langt at det ikke er noe i veien for å bruke de vi har, bortsett fra kornordningen i sin nåværende form.

Per Borten: Den er jo også sentral.

[330] Statsråd Treholt: Det er riktig. På enkelte områder er det formålstjenlig med omlegging fra tid til annen. Det må være gjenstand for kontinuerlig vurdering. Det som passer på ett tidspunkt, behøver ikke gjøre det på et annet tidspunkt. Om man skulle finne det riktig eller formålstjenlig å foreta justeringer eller omlegginger av støtteordningene, er spørsmål som får drøftes videre, bl.a. av den komite som skal settes ned.

Formannen: Jeg har ikke flere som har tegnet seg på talerlisten, så jeg tenker vi får si at vi er ferdige med samtalene for i dag. Vi har hørt at det kan bli spørsmål om et møte i romjula eller i stortingsferien, og det får vi komme tilbake til når Regjeringen har noe å forelegge oss.

Så minner jeg igjen om at vi tar med alle papirer som det står noe på her, slik vi tidligere har blitt enige om, og også fått beskjed om fra kontoret.

Møtet hevet kl. 16.40.